

Наставно-научном већу
Филозофског факултета
Универзитета у Београду

На предлог Одељења за историју, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој II редовној електронској седници, одржаној 23. и 24. децембра 2021, изабрало чланове комисије за оцену и одбрану докторске дисертације докторанда мр Славише Вулића под насловом *АУСТРОУГАРСКА ОКУПАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И ПРВЕ ГОДИНЕ УПРАВЕ (1878–1882)*. За чланове Комисије изабрани су: др Сузана Рајић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду; др Милош Јагодић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду; др Данко Леовац, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду; др Дејан Микавица, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду; др Драга Мاستиловић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву. Комисија је прегледала предату дисертацију и има част да Већу поднесе следећи:

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Славиша (Миливоје) Вулић рођен је 31. августа 1977. године у Невесињу, где је завршио Гимназију „Алекса Шантић“. Студије историје похађао је на Филозофском факултету у Београду, а окончао их је са просечном оценом 9,57, стекавши звање дипломирани историчар. Студије другог циклуса завршио је на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву 2016. године, одбранивши тему под насловом „Босна и Херцеговина у политици Аустро-Угарске према Османском царству на Берлинском конгресу“, чиме је стекао звање магистра историје. Докторске студије историје уписао је 2011. године на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду. Запослен је на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву у звању вишег асистента. Обављао је дужност председника Српског просветног и културног друштва „Просвјета“ у

Невесињу, а члан је и Управног одбора Удружења историчара Републике Српске „Милорад Екмечић“ и повереник за регију Источно Сарајево. Током свог рада учествовао је на три научно-истраживачка пројекта.

Завршена теза написана је на српском језику, ћиричним писмом и обликована у складу с *Упутством за обликовање докторске дисертације*, са научним апаратом. Рад је пагиниран од Предговора до странице 275, након које су приложене потписане изјаве: О ауторству, О истоветности штапане и електронске верзије докторског рада и О коришћењу. Дисертацију чине предговор, три већа поглавља, подељена на мања потпоглавља, списак коришћених извора и литературе. Приликом израде дисертације, поред домаћих и иностраних архивских фондова, искоришћено је више стотина библиографских јединица: монографија, збирки докумената, чланака, расправа и прилога, на више језика, као и периодичних публикација.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације је аустроугарска окупација Босне и Херцеговине и прве године управе (1878–1882). Након пораза од Пруске, 1866. године, у борби за превласт у немачком свету, Хабзбуршка монархија је била принуђена да мења своју спољну политику и да се након вишедеценијског мировања поново окрене збивањима на Балкану и Источном питању. Тиме су и Босна и Херцеговина дошле у средиште њене пажње, с тим да су у првим годинама у водећим круговима постојала неслагања какву политику Двојна монархија треба да води према тим покрајинама. На Берлинском конгресу (1878), Аустро-Угарска је добила мандат да изврши окупацију Босне и Херцеговине, а наредне четири године представљале су време током којег се аустроугарска управа са једне стране упознавала са стањем у окупираним покрајинама, док је са друге разним законима Босну и Херцеговину све чвршће везивала за себе. У много чему ово је било прелазно раздобље. Важан сегмент предмета истраживања су и реакције босанскохерцеговачког становништва на политику нове власти, при чему је од посебне важности деловање Срба.

Основни циљ докторске дисертације је да се на основу архивске грађе, објављене и необјављене, те релевантне научне литературе, сагледа и објасни аустроугарска окупација Босне и Херцеговине и прве године њене управе (1878–1882), те пружи што свестранија

анализа различитих процеса у Босни и Херцеговини у посматраном периоду. Аустроугарска окупација Босне и Херцеговине, проистекла из одлуке Берлинског конгреса, представља један од важних догађаја у нововековној историји српског народа. Иако правно врло сложена, она је у реалном животу од самих почетака означила дефинитиван крај вишевековне османске владавине. Промене су, иако значајне, ипак биле постепене, и то не само због вишемесечног отпора локалног становништва који је нове власти опомињао да буду обазриве, већ и због чињенице да њихови представници у бројна питања у новој средини нису били упућени, те због компликоване државне структуре у Аустро-Угарској монархији. Докторанд је само питање окупације Босне и Херцеговине обрадио кроз две паралелне теме – са једне стране пратио је дипломатске преговоре Аустро-Угарске и Османског царства који су, уз одређене прекиде, трајали пуних годину дана, а са друге стање у самој Босни и Херцеговини, реакције тамошњег становништва на вести о окупацији, збацивање османске власти и најзад пружање отпора аустроугарским трупама. У погледу централног дела теме и првих година аустроугарске управе, докторанд је успешно приказао како је текла изградња нове власти, аграрно и верско питање, стање у образовању, почетке борбе за верско–просветну самоуправу, устанак у Херцеговини 1882. године, привредну политику и миграције.

Будући да аустроугарска окупација Босне и Херцеговине и прве године њене управе (1878–1882) нису у српској историографији третирану у целини, докторанд је као полазиште свог истраживања искористио релевантну литературу која је узгредно и у фрагментима третирао одређене хронолошки или тематски ограничене целине из оквира теме дисертације. Кандидат је своје истраживање базирао на необјављеној архивској грађи, домаће и иностране провенијенције. Ту се посебно издваја Државни архив Аустрије (Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien). Поред наведеног, у дисертацији је коришћена и архивска грађа Државног архива Црне Горе и Архивског одјељења Народног музеја Црне Горе на Цетињу. Ипак, најобимнији део грађе који је докторанд искористио приликом израде тезе налази се у Архиву Босне и Херцеговине, фонду Заједничког министарства финансија (Одјељење за Босну и Херцеговину). Нажалост, кандидат није био у могућности да искористи фонд Земаљске владе за Босну и Херцеговину, као ни део президијалне грађе Заједничког министарства финансија из првих година окупације, будући да су исти изгорели током немира у фебруару 2014. године. Обимност односне грађе и захтевни циљеви које је тема дисертације ставила пред кандидата изискивали су

посвећен вишегодишњи истраживачки архивски рад, као и висок ниво општег и научно-методолошког образовања и искуства. Кандидат је не само успео да савлада веома обимну грађу, већ и да је методолошки исправно синтетички обради и тиме у потпуности испуни постављене циљеве. Поред архивске грађе, консултовани су и употребљени и објављени односни документарни и наративни извори на српском, руском, француском и немачком језику, те страна и домаћа штампа, која се дотицала теме дисертације.

У изради дисертације кандидат је пошао од темељних одлика класичног историографског приступа, утврђеног на свеобухватној и критичкој анализи историјских извора. Теза је услед степена истражености теме написана на основу необјављене архивске грађе, објављених извора и оновремене штампе. У погледу релевантне литературе Славиша Вулић се ослонио на домете како српске, тако и европске историографије. Главни циљеви били су усмерени на то да се објасне и пруже одговори на питања која су у историографији недовољно расветљена или мало позната: аграрном питању; верском питању; просвети и образовању; финансијском стању у Босни и Херцеговини током првих година аустроугарске управе; различитим привредним сегментима; миграторним процесима.

Коначни циљ дисертације био је да отклони све непознанице у српској историографији у погледу аустроугарске управе у Босни и Херцеговини током првих година окупације (1878–1882), те да синтезом добијених резултата пружи један целовит и смислено повезан преглед у третираном периоду.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Босна и Херцеговина је за Аустро-Угарску могла да буде само аустроугарска или турска; Аустроугарска се одлучује да изврши окупацију Босне и Херцеговине након што су немири на Балкану и Источна криза створили могућност настанка велике словенске државе; Аустро-Угарска пре почетка окупације жели да се договори са Османским царством да би спречила отпор муслиманског становништва. Улазак аустроугарских трупа у Босну и Херцеговину био је много тежи од „шетње“ какву је замишљао Ђула Андраши; У управљању окупираним покрајинама Аустро-Угарска је одступила од већине тачака које је договорила са Османским царством према Цариградској конвенцији из априла 1879. године; Аустро-Угарска врло слабо познаје аграрну проблематику у Босни и Херцеговини

и задржава стање какво је затекла; Окупациона управа жели да контролише свештенство свих конфесија у Босни и Херцеговини, да би преко њега утицала на обичан народ; Аустро-Угарска ограничава права српских црквено-школских општина што доводи до почетка борбе за верско-просветну самоуправу српског народа; Због војног закона и аграрних односа у Херцеговини јануара 1882. године избија устанак који није био успешан, али доводи до значајних промена у аустроугарској управи; Аустро-Угарска отпочиње колонизацију Босне и Херцеговине, подстакнута привредним, али и дубљим, политичким разлозима.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Структуру докторске дисертације *АУСТРОУГАРСКА ОКУПАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И ПРВЕ ГОДИНЕ УПРАВЕ (1878–1882)* чине: Предговор (стр. 1–10), три централна поглавља: *Пут ка окупацији* (стр. 11–77), *Окупација Босне и Херцеговине и прецизирање статуса* (стр. 78–120), *Прве године окупационе управе (1878–1882)* (стр. 121–251), Закључак (стр. 252–258), Библиографија – Извори и литература (стр. 259–275). Прегледности ради поглавља су подељена на 13 потпоглавља и 26 мањих целина.

Прво поглавље носи назив *Пут ка окупацији* (стр. 11–78) и подељено је на четири мања потпоглавља. У првом потпоглављу *Босна и Херцеговина у фокусу аустроугарске политике* (стр. 11–24) приказани су најзначајнији догађаји који су претходили аустроугарској окупацији и Босне и Херцеговине. Кандидат је објаснио на који начин се Босна и Херцеговина налазила у средишту аустроугарске спољне политике; какви су ставови у вези са њом постојали у водећим круговима Двојне монархије и шта је утицало да се различити погледи почетком 1875. године приближе и јасно испоље тежњу за освајањем ових османских покрајина; какву је политику Аустро-Угарска водила током Велике Источне кризе; на који начин се Дунавска монархија припремала за Берлински конгрес и какве су ставове друге велике силе имале по питању њених тежњи према Босни и Херцеговини. Друго потпоглавље *Између два царства – питање Босне и Херцеговине на Берлинском конгресу* (стр. 25–37) бави се питањем Босне и Херцеговине на Берлинском конгресу. Треће потпоглавље *Стање у Босни и Херцеговини пред и током Берлинског конгреса* (стр. 38–60) приказује стање у Босни и Херцеговини пред и током Берлинског конгреса, те реакције тамошње јавности на донете одлуке. Четврто потпоглавље *Припреме*

за окупацију и за отпор (стр. 61–77) бави се завршним дипломатским припремама Аустро-Угарске за окупацију, али и неизбежним отпором окупацији.

Друго поглавље носи назив **Окупација Босне и Херцеговине и прецизирање статуса** (стр. 78–120) и подељено је на два потпоглавља. У првом потпоглављу (*Улазак аустроугарске војске, отпор и окупација. Предаја херцеговачке војске*, стр. 78–103) дат је преглед операција аустроугарске војске, заједно са активностима домаћег становништва за организовање отпора, док је у другом (*Прецизирање статуса – Босна и Херцеговина у дипломатским односима Аустроугарске и Османског царства (од уласка аустроугарске војске до Априлске конвенције)*), стр. 104–120) приказано питање Босне и Херцеговине у дипломатским односима Аустро-Угарске и Османског царства, од почетка окупације до склапања Цариградске или Новопазарске конвенције.

Треће поглавље и централна окосница дисертације носи назив **Прве године окупације (1878–1882)** (стр. 121–251). Подељено је на осам потпоглавља. У првом потпоглављу (*Изградња аустроугарске управе у Босни и Херцеговини*, стр. 121–134) приказана је изградња аустроугарске управе у Босни и Херцеговини. Због специфичних међународних околности под којима је извршена окупација, компликованих односа у самим покрајинама, као и сложених прилика у Аустро-Угарској, Босна и Херцеговина је у оквиру Двојне монархије имала посебан положај и посебну организацију власти. Темелј кога се нова управа држала био је да своју власт надовеже на стање које је затекла, а да са правим реформама отпочне тек након што се добро упозна са реалним приликама. Друго потпоглавље (*Аграрно питање*, стр. 135–149) бави се аграрним питањем који је Османском царству задавао прилично проблема и био један од узрока устанка 1875. године. Показало се да ни Аустро-Угарска није била у стању да на прави начин одговори на изазове које је са собом повлачило аграрно питање. Треће потпоглавље (*Вјерско питање*, стр. 150–176) посвећено је верском питању и у њему је кандидат анализирао положај православне и католичке цркве, те исламске заједнице у Босни и Херцеговини током првих година аустроугарске окупације. Четврто потпоглавље (*Образовање*, стр. 177–196) посвећено је различитим просветним и образовним питањима. У петом потпоглављу (*Почеци борбе за вјерско-просвјетну самоуправу српског народа у Босни и Херцеговини*, стр. 197–208) кандидат је изложио почетке борбе Срба у Босни и Херцеговини за верско-просвјетну самоуправу под аустроугарском влашћу. У шестом потпоглављу (*Војни закон и устанак у Херцеговини 1882. године*, стр. 209–219) дат је

приказ најважнијих збивања пре и током устанка у Херцеговини 1882. године, чиме је заокружен почетни период аустроугарске окупације у Босни и Херцеговини с обзиром на то да је његово избијање довело до велике промене и преласка на Калајев режим. Седмо потпоглавље (*Привредна политика*, стр. 220–235) бави се привредном политиком. Кандидат је у овом потпоглављу анализирао и приказао (не)успехе окупационе власти по питању уређења финансија, развоја трговине, саобраћајног – пре свега железничког система, као експлоатације шума. Осмо потпоглавље (*Миграције*, стр. 236–251) посвећено је различитим миграторним процесима у посматраном периоду (узроци и фазе исељавања муслиманског становништва, процеси миграција српског становништва, почети аустроугарске колонизационе политике у Босни и Херцеговини).

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Као што се на основу напред изнетог може видети дисертација пружа одговоре али и отвара бројна питања у политички веома турбулентном периоду српске, али и аустроугарске и османске историје. Њеним закључцима и садржајем се досадашња сазнања српске историографије употпуњавају, коригују и допуњују. Поред тога, она пружа до сада ненаписани синтетички преглед првих година аустроугарске управе за време окупације Босне и Херцеговине. Стога дисертација представља важан допринос историјској науци. Уважавајући постојећа достигнућа историографије и полазећи од њих, докторанд Славиша Вулић донео је нова сазнања, приказао важне до сада неанализиране процесе у првим годинама аустроугарске окупације Босне и Херцеговине. Истраживањем, пре свега необјављене али и објављене архивске грађе, наративних извора и штампе, те коришћењем релевантне литературе, аутор је написао на изворима засновану студију о аустроугарској окупацији Босни и Херцеговини током првих година њене управе (1878–1882).

Дисертација пружа употпуњено виђење аустроугарске управе у Босни и Херцеговини током првих година окупације, што ће што ће се позитивно одразити на будућа проучавања ове и сличне проблематике у историјској науци.

5. Закључак

На основу свега изнетог, а пошто је дисертација у свему урађена према одобреној пријави, будући да је оригинално и самостално научно дело, те да су се стекли услови за њену јавну одбрану, чланови Комисије имају част да Наставно–научном већу Филозофског факултета у Београду предложи да се докторанду мр Славиши Вулићу **одобри** усмена одбрана докторске дисертације *АУСТРОУГАРСКА ОКУПАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И ПРВЕ ГОДИНЕ УПРАВЕ (1878–1882)*.

У Београду,

13. јануара 2022.

др Дејан Микавица, редовни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

др Милош Јагодић, редовни професор
Филозофски факултет Универзитет у Београду

др Данко Леовац, ванредни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

др Драга Мاستиловић, ванредни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Источном Сарајеву

др Сузана Рајић, редовни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Београду
ментор кандидата и писац Извештаја